

ANTON SMERDELJ (1874–1939), UČITELJ

Anton Smerdelj (1874–1939), učitelj.

Rojen je bil 21. avgusta 1874 v Štepanji vasi pri Ljubljani. Oče Anton je bil delavec, dni-nar. Med letoma 1882/83 in 1885/86 je obiskoval drugo mestno petrazredno deško osnovno šolo v Ljubljani. Za tem je med letoma 1886/87 in 1889/90 opravil tri razrede realke v Ljubljani, nakar se je vpisal na učiteljske, kjer je maturiral 7. julija 1894. Neobvezno je opravil tudi izpit iz metodike poučevanje gluhih in slepih. Med obiskovanjem učiteljskega je prejel 75 fl državne štipendije in se s tem obvezal, da bo šest let poučeval v javnih ljudskih šolah.¹

Na prvem službenem kraju, Planini pri Vipavi, je poučeval na tamkajšnji enorazrednici od 31. avgusta 1894 do 20. oktobra 1898. Nato so ga prestavili v Orehek pri Postojni. Strokovni izpit je opravil 14. novembra 1896.

Na Vrhniki je nastopil službo 14. septembra 1902. V šolskem letu 1903/04 je poučeval vse predmete v 4. deškem razredu 24 ur na teden in na ekskurendni šoli v Bevkah 7 in pol ur na teden.² Na Vrhniki je ostal do 25. februarja 1905. 4. oktobra 1903 se mu je tu rodila hčerka Marija, kasneje poročena Bratkovič, ki je postala učiteljica.

V šolskem letu 1905/06 je v Ljubljani poučeval na prvi mestni petrazredni deški osnovni šoli, že naslednje leto pa na drugi mestni osemrazredni deški ljudski šoli. Poučeval je slovenščino, nemščino, zemljepis, zgodovino, prirodopis in petje. V šolskem letu 1910/11 je opravil izpit, s katerim je bil usposobljen za pouk v risanju na obrtno nadaljevalnih šolah.³ Strokovne tečaje za izobrazbo učiteljev na obrtnih nadaljevalnih šolah je prirejala Umetno-obrtna strokovna šola v Ljubljani od šolskega leta 1908/09 dalje. V počitnicah 1916 so ljubljanski učitelji odprli zavetišče za šoloobvezne otroke, ki so potrebovali dnevno varstvo. Smerdelj je med temi počitnicami v zavetišču nadzoroval otroke 11 dni. Od leta 1917 do 1919 je bil v 2. strelskem polku. 4. novembra 1919 je bil začasno nastavljen na drugi deški meščanski šoli v Lju-

bljani. V šolskem letu 1919/20 je na ljubljanskem učiteljišču obiskoval meščanskošolski tečaj. 14. novembra 1921 je opravil strokovni izpit za meščanskošolskega učitelja iz prve skupine, ki je obsegala slovenščino, zemljepis in kaligrafijo. 10. oktobra 1922 je bil na meščanski šoli v Ljubljani stalno nastavljen. Od šolskega leta 1920/21 do 1926/27 je poučeval tudi na trgovski akademiji lepopis. V letnem poročilu akademije je pojasnjeno, da je ministrstvo za trgovino zelo redko imenovalo stalne učitelje. Predmetov je bilo zelo veliko, število ur za posamezne predmete pa razmeroma malo. Zato si je moralo ravnateljstvo akademije pomagati s strokovnjaki iz drugih zavodov.⁴

V Smerdeljevi personalni mapi je zapisano, da ima znanja iz sadjarstva, vrtnarstva, risanja in kaligrafije; obvlada pa igranje klavirja, gosli in čela. Upokojen je bil 30. novembra 1932.⁵

Med službovanjem na Vrhniki je objavil predavanje, ki ga je imel na učiteljski konferenci. V njem je poudaril, da mora šola ne samo učiti, ampak tudi vzgajati, zlasti zato, ker starši vzgojo zanemarjajo. Opisal je, kako naj učitelj vzgaja otroke v ljubezni do živali in rastlin pri posameznih šolskih predmetih, saj je to možno ne samo pri nazornem pouku in prirodopisu, ampak tudi pri zemljepisu in zgodovini, računstvu in petju. V Franciji, Angliji, Nemčiji in Avstriji imajo na šolah društva za varstvo živali in ga priporoča tudi pri nas.⁶ V pedagoškem glasilu Učiteljski tovariš je njegov urednik Engelbert Gangl v poročilu o peti številki Popotnika ob Smerdeljevem članku zapisal, da »nam spretno kaže, kako je moči s posameznimi učnimi predmeti zbujati v mladini ljubezen do živali in rastlin in tako vzgojno vplivati na šolsko deco«.⁷

Podobne teme se je lotil tudi leta 1908. Precej so pisali o njegovem predavanju na »roditeljskem večeru«, ki je bil na drugi mestni osemrazredni ljudski šoli v Ljubljani 10. aprila. Tema predavanja je bila »Posirovelost

mladine«. Predavanje je bilo objavljeno v reviji Domače ognjišče. V predavanju Smerdelj ugotavlja, da je zelo važno, kakšne zglede ima otrok doma. Če vidi, da so starši surovi do ljudi in živali, se bo tega navzel tudi sam. Zlasti je proti trpinčenju živali, kajti piše, če bi tega ne bilo, »bi izkoreninili sirovost v našem narodu in izbili odrasli mladini iz rok nož in poleno, ki sedaj igrata tako žalostno vlogo.«⁸

Na mesečnem sestanku podružnice Slomškove družbe za Ljubljano in okolico je 12. junija 1913 predal o slovstveni zgodovini v višjih razredih ljudske šole.⁹

Leta 1919 je objavil v Slovenskem učitelju prispevek Ž. Cojz v zrcalu eksperimentalne didaktike. V njem piše, da so novejši eksperimenti na področju didaktike pokazali, da »razkosavanje materiala delo le podaljša. Prej so se učili pesem tako, da so se najprej naučili posamezne vrstice, potem kitico in nato vso pesem, zdaj pa se takoj naučimo vso pesem.« Nato omenja, da je Žiga Zois izvrstno razumel pojem analize in indukcije. Kot dokaz za to trditev omenja njegovi pismi Valentinu Vodniku 20. marca in 25. junija 1794. Kritizira njegova prispevka o »kranjski geografiji« in njegovem delu v »Kranjski pratki«. Nazorno je prikazal, kako dospeti od posamičnih opazovanj in poskusov do splošnega – »do znanosti.«¹⁰

Leto kasneje je v isti reviji objavil članek Posplošitev ljudske izobrazbe z odpravo spodnjih razredov srednjih šol. Omenja pedagoga Jana Amosa Komenskega in njegovo pojmovanje »materine šole«, ki naj jo obiskujejo vsi otroci od 6. do 12. leta starosti. Tudi prejšnji šolski sistem v Avstriji je to določal, po prvi svetovni vojni pa se je šolski sistem spremenil. V svojem službovanju opaža, kako poteka izbira učencev po 4. razredu ljudske šole za gimnazijo. Desetletni otroci se morajo v gimnaziji začeti učiti tuje jezike, pa še materinščine povsem ne obvladajo. Predlaga, naj bo namesto nižjih razredov gimnazije enotna meščanska šola,

ki bi združila vse otroke, ne glede na njihov nadaljnji študij. Svoj predlog utemeljuje tudi s statistiko, koliko učencev je vpisano v prvi razred gimnazije in koliko srednjo šolo dejansko konča.¹¹

Sestavil je Učiteljski koledar z imenikom vsega učiteljstva Slovenije in razvrstitev istega v činovne razrede in stopnje za šolsko leto 1919/20. Izdala in založila ga je Slomškova zveza v Ljubljani. V knjigi je bilo najprej navedeno kranjsko, nato štajersko in koroško učiteljstvo. Našteti so tudi odborniki, ustanovniki in člani Slomškove zveze, za tem seznam učenikov, ki jih učitelj potrebuje pri strokovnem izpitu za meščanske šole. Na koncu je še Ročni zapisnik za razrednega učitelja.

Leta 1932 je izšla jubilejna publikacija zveze učiteljstva meščanskih šol. V njej je objavil zgodovino druge deške meščanske šole.¹²

Leta 1904 je bil delegat na 16. glavni skupščini učiteljske organizacije Zaveze avstrijsko-jugoslovanskih učiteljskih društev, ki je bila v Postojni. Bil je član Slomškove zveze, društva katoliških učiteljev, kjer je bil zelo aktiven. Na Vrhniki je bil odbornik čitalnice. Bil je tudi član zadruga Učiteljska samopomoč.

4. septembra 1905 so učitelji v Ljubljani pripravili razstavo učil. Del razstave je bil na šentjakovski dekliški šoli, del pa na II. deški osnovni šoli Graben. Pri prikazu Avstrije, ki je imela 16 oddelkov in bila po mnenju večine obiskovalcev najlepša in najbolj zanimiva, je sodeloval tudi Anton Smerdelj. Priredil je tri oddelke.¹³

Na ustanovnem občnem zboru Učiteljske tiskarne leta 1906 je bil izvoljen v odbor, kmalu nato pa izstopil. V Učiteljskem tovarišu so mu očitali, da je ukradel tiskovine in jih nesel v klerikalno tiskarno. To je zanikal. Objavil je obvestilo, da je zbirko tiskovin kupil v Učiteljski tiskarni. Nikomur jih ni izročil, ker jih ima doma.¹⁴

Prva žena Frančiška je umrla 17. julija 1920.¹⁵ Drugič se je oženil 3. junija 1921 s šiviljo Julijo Goli, ki je bila lastnica modnega ateljeja.

Leta 1912 je stanoval na Ciril-Methodovi ulici, št. 19; 1928. leta pa Pred škofijo, št. 21, v Ljubljani.

Umrli je 1939. leta, pogreb je bil 13. junija v Ljubljani. Državna II. deška meščanska šola, kjer je nazadnje poučeval, je »*kupila venec in se v deputaciji učiteljstva in učencev udeležila pogreba*«. ¹⁶ Osmrtnica v Jutru je bila objavljena 18. junija 1939.¹

Opombe:

- 1 Zgodovinski arhiv Ljubljana (v nadaljevanju ZAL), LJU 189, Učiteljišče Ljubljana. Katalog der Reifendprüfungen 1894–1905, škatla 31, t. e. 189.
- 2 ZAL, VRH 48, Osnovna šola Janeza Mraka na Vrhniki. Kronika štirirazredne ljudske šole v Vrhniki, III. knjiga, škatla 1.
- 3 Letno poročilo II. mestne osemrazredne deške ljudske šole v Ljubljani koncem 1910/11. V Ljubljani, 1911, str. 7.
- 4 Državna trgovska akademije. Izvestje za šolska leta 1920/21–1931/32. V Ljubljani, 1932, str. 13.
- 5 Arhiv Slovenije, AS 231, Ministrstvo za prosveto, personalne mape, škatla 57.
- 6 Delovanje učiteljstva z ozirom na varstvo živali in rastlin. Popotnik 1905, str. 69–74.
- 7 Engelbert Gangl: Popotnik. Letnik XXVI, št. 3. Učiteljski tovariš (v nadaljevanju UT) 1905, str. 95.
- 8 Posirovelost mladine. Domače ognjišče 1908, str. 193–199.
- 9 Ljubljanska podružnica Slomškove zveze. Slovenski učitelj (v nadaljevanje SU) 1913, str. 183.
- 10 Žiga Cojz v zrcalu eksperimentalne didaktike. SU 1919, str. 44–45.
- 11 Posplošitev ljudske izobrazbe z odpravo spodnjih razredov srednjih šol. SU 1920, str. 73–75.
- 12 Druga deška Meščanska šola v Ljubljani. Jubilarna spomenica Saveza udruženih nastavnika i nastavnica gradjanskih škola kraljevine Jugoslavije, 1921–1931. Novi Sad, 1932, str. 152–153.
- 13 Razstava učil v Ljubljani. UT 1905, str. 381.
- 14 Skupščina Smrdelovcev. UT 1909, (17. 9.), št. 38, str. 4.
- 15 Društvena in stanovska kronika. SU 1920, str. 172.
- 16 Državna II. deška meščanska šola viteškega kralja Aleksandra I. Zedinitelja. Letno poročilo za šolsko leto 1938/39. V Ljubljani, 1939, str. 6.